

bi de mi a hı me n zi n de şe ve m

sax Ye ki ca n çi şe ve d ve d sadıca

nı me ni A hı E yi a şı ka n

a hı e yi a şı ka n sax a nı ke

ke s ki bi bi ne di ru

ru yı o şu ri de ke r

ke ri de di a a kılı o a hı a şü f

te ke r ke ri de di hu hu yi o

za lı m ya r ah mi ri m

TDV İSAM
Kütüphanesi Arşivi
No KB.6489

ÜÇÜNCÜ SELAM

(♩=96) Hüs nü ye ki ha sen ye ki yar ye ki

Düyek

sü ha__ n ye ki *saz* Ru hu ye ki ____ be denye ki

yar ye ki ____ sü ha__ n ye ki *saz* Ya ri di li ____

ha zi__ n ye ki ____ ta de mi a ____ te ş i__ n ye ki *saz*

Mil ke ti a__ ş ku din ye ki ____ yar ye ki

sü ha__ n ye ki *saz* Ay nı he me a yan ye ki

ma ni i he__ r be ya__ n ye ki *saz* Zik ri di lü ____

ze ban ye ki ____ yar ye ki ____ sü ha n ye ki *saz*

Aş ki me lâ ____ le te m ye ki ____ sak mı se lâ ____

me te__ m ye ki *saz* Men i me lâ ____ me tem ye ki

yar ye ki ____ (♩=140) sü__ ha__ n ye__ ki

Aksak
semai

10/8

İHTAR

(Nayî Osman Dede) nin « Hicaz » makamında bestelediği bu âyini, Hicri 1200 tarihlerinde İstanbul tekkelerinde bilen « Âyinhan » kalmamış ve bu kıymetli eserin büsbütün unutulduğuna hükmedilmisti.

Türk musikisinin en güzel makamlarından biri olan « Hicaz » da bir « âyin » bulunmaması Mevlevî bestekârlarını aynı makamda yeni âyinler bestelemeye sevk etmiş olmalı ki Yenikapı Mevlevîhanesi « kudümzen başı » sı Abdürrahim Künhî Dede ile Üçüncü Selim'in musahiplerinden Tamburî Seyyit Ahmet ağa, o tarihlerde birbirini müteakıp « Hicaz » makamından birer âyin bestelemişlerdir.

Esrar Dede « tezkire » sinde Abdürrahim Künhî Dede'nin hayatından bahsederken Nayî Osman Dede'nin bestelediği Hicaz âyininin unutulmasınban dolayı yerine aynı makamda bestelenen bu iki âyine dair şu malûmatı vermektedir :

[Fenni musikide Farabî vaktü zemani, ve bu sırada üstadın beyninde vasılı makamı « Muallimi sani » olup mukabelâtı şerifede kıraat olunan âyinlerden, bundan akdem ihtilâfı melevan ve bikaydii ihvan ile, Nayî Osman Dede'nin « Hicaz » âyini şerifi gaibolmağla anın makamına kaim olmağa « Hicaz » da bir âyini ra'na beste etmişlerdir. Ve dahi kendilerinden teallümi fenni âyinhanî eden ihvandın el'an sakın olduğumuz Galata Hanikahında « Kudümzen başı » olan (Derviş Mehmet), te'siri enfası mübarekelerile üstadı kül olup sıtı velvelei iştiharı beynel ihvan mevca mevci kulzüm cûşanı aşku geleyen olup, mezbur Derviş Mehmed'in ahbabından Musahibi Şehriyârî Ahmet Ağa merhum saikü takdirle dairei mehabbeti Mevlevîyeye ihtida etmeğle, müşarûnileyh kendinde olan kemâlâtı musikiyeyi sarfidüp (Hicaz) ve (Nihavend) ve (Saba) makamlarıda üç adet âyini halâvet âkin beste etmişlerdir.]

Garibi şudur ki H . 1205 tarihlerinde İstanbul tekkelerinde yeni bestelenen Hicaz âyinleri okunmağa başlamış ve — Esrar Dede Tezkiresini H . 1211 de yazmasına nazaran — aradan beş altı sene geçmiş olduğu bir sırada Edirne Mevlevîhanesinden İstanbula gelen ve evvelce Galata tekkesinde uzun müddet oturmuş olan bir dervişte Nayî Osman Dede'nin Hicaz âyini bestesinin bulunduğu duyulmuş ve bu haber Mevlevîleri çok sevindirmiştir. Ne faide ki bu sevinç de tam olarak devam edememiştir; çünkü Edirnedden gelen dervişte Hicaz âyininin baş tarafından ancak (Ey ki hezar aferin ...) güftesile başlayan parçasına kadar olan kısmının bestesi bulunduğu anlaşılmıştır! Maamafih bu kısmın da unutulmaması için İstanbul âyinhanları âyinin Edirneli dervişte bulunan kısmını derhal öğrenerek « mukabele » lerde okumağa başlamışlardır.

İşte külliyyatımızın bu cildinde notası yazılan Hicaz âyini, bir hayli seneler unutulmuş zannedildikten sonra maal'esev ismini tahkik edemediğimiz bir dervişin himmetile büyük bir kısmı elde edilebilen çok kıymetli bir eserdir ki bunu — bir parçası yıkıldığı halde en san'atlı kısımları baki kalan — tarihî abidelere benzetmekte hiç te mübalega yoktur.

Mevlevî âyinlerini bestelendikleri tarih sırasıyle dercetmekte olduğumuzdan Abdürrahim Künhî Dede ile Musahip Ahmet ağanın Hicaz âyinlerinin notalarını da sıraları gelince yazacağız. Şimdilik burada ihtar edelim ki Nayî Osman

Dede'nin Hicaz âyini okunduğu vakit, âyinin 428 inci sahifede biten parçasından ekseriya Abdürrahim Dede, bazan da Ahmet ağa âyinlerinin (Ey ki hezar aferin..) kıt'alarına geçilir ve natemam kalmış olan Hicaz âyini bu suretle ikmâl edilirdi.

Hicaz Makamında Mevlevî Âyininin

Farsça metni

SELÂMI EVVEL

1

Ya men livai aşkıke lâ zâle âliya (yar hey sultanimen vay)
 Kad hâbe men yekûnü minel aşkı hâliya (" " " ")
 Nada nesimü aşkıke fi enfüsül vera (" " " ")
 Ahya kümü celâliye celle celâliya (" " " ")
 (hünkarimen dost ranayimen vay hey hey hey hey sultanimen vay ah)

2

Kurretül aynı meni ey can beli (yar yar) Mahı bedri girdi ma gerden beli (yar yar)
 Sad hezaran aferin ber rûyi tü (" ") Mifiristed huri vü rıdvan beli (" ")

3

Sumtü cûü süherü özletü zikri bedevam (yar muradimen)
 Na temamanı cihanra biküned karı tamam (" ")
 Aslı in cümle kemalâtı becüz mürşidi nist (" ")
 Sadrı sahib dili kâmil sıfatı bahraşam (" ")

4

Şevkı hayali dost benim canı can ider (hey hey hey hey hey canimen)
 Sudü ziyanü zevku gamı bi nişan ider (" " " " " ")
 Kâhi tebessüm ile selâmı tamamı naz (" " " " " ")
 Aşk aşınaye secdeye ayet beyan ider (" " " " " ")
 Bir tab var ki şûlei ruhsâri yarde (" " " " " ")
 Cibrili aşkı lem'asına dideban ider (" " " " " ")

5

Dadendem ezel (ah) secde beri rûyi sanemra (ah hey hey hey makbulimen)
 Ber bamı felek bürdem ezan rûyi alemra (" " " " " ")
 Mûciz binüma ez lebi la'let çü Mesiha (" " " " " ")
 Ta zinde küni mürdei sad salei gamra (" " " " " ")
 (hey sultanimen hünkarimen yar ihsan meded gufran meded vay hey hey)
 (hey hey hey sultanimen vay)

SELÂMI SANİ

6

Sultanı meni, sultanı meni Ender dilü can imanı meni
 Der men bidemi men zinde şevem Yek can çi şevad sad canı meni
 Ey aşıkan Ey aşıkan an kes ki bined rûyi o
 Şûride kereded aklı o âşüfte kereded hûyi o
 (Zalim yar mirim)

SELÂMI SALİS

7

Hüsnü yeki hasen yeki yar yeki sühan yeki
 Ruhu yeki beden yeki yar yeki sühan yeki
 Yari dili hazin yeki ta demi ateşin yeki
 Milketi aşku din yeki yar yeki suhan yeki
 Aynî heme iyan yeki ma'nii her beyan yeki
 Zikri dilü zeban yeki yar yeki sühan yeki
 Aşkı melâletem yeki sakmı selâmetem yeki
 Men'i melâmetem yeki yar yeki sühan yeki

(Terennüm)

8

Ey ki hezar aferin bu nice sultan olur
 Kulu olan kişiler husrevü hakan olur
 Her ki bu gün Veled'e inanuben yüz süre
 Yoksul ise bay olur bay ise sultan olur

(Terennüm)

9

Gûşi ki behak mest büved der heme cay
 O hiç sühan neşneved illa behuday
 Van dide gezo nur pezired ora (vay)
 Her zerre büved ayinei dost numay

(yarimen yar ah yarimen yar ah yarimen yar ah yarimen yarimera)
 (yarimen yarimera dost yarimen vay)

(Terennüm)

10

Ser riştei devlet ey birader bekef ar	(hey yar)
Vin ömri kiramî behasaret megüzar	(" ")
Daim heme ca ba heme kes der heme hal	(" ")
Midar nühüfte çeşmi dil canibi yar	(" ")

11

Olduk yine biz secde beri nari mehabbet
 Olmaz dilimiz bestei efkâri mehabbet
 Canü dilimi eyler idim gamzene teslim
 Ger mahremi gam olsa dili zari mehabbet

12

Ey subhi seadet becebini tü hüveyda
 An hüsnü çi hüsneştekaddes ve tealâ
 An cayi ki cismest biküllü heme ismest
 An cayi ki canest ne ismü ne müsemma

(Terennüm)

13

Men ba tü çünanem ey nigâri Huteni
 Kender galatam ki men tüem ya tü meni
 Ni men menemü ni tü tüyi ni tü meni
 Hem men menemü hem tü tüyi hem tü meni

14

Men ez küca gamü şadii in cihan zi küca
 Men ez küca gamı baranü navidan zi küca
 Tü mürği çarı peri ta ber asüman biperi
 Tü ez küca vü rehi bamü nerdüban zi küca

431

15

Kad eşrakatid dünya mın nûri humeyyana
El bedrû alâ sâki vel ke'sü süreyyana
Es sabvetü imani vel halvetü bostani
Vel meşcirü nedmani vel verdü muhayyana
Men kâne lehû aynün yestabsırü an gaybin
Felye'ti alâ şevkı fi hizmeti mevlâna

SELÂMI RABÎ

16

Sultanı meni Sultanı meni Ender dilü can imanı meni
Der men bidemi men zinde şevem Yek can çi şevad sad canı meni
Ah! imanı meni

Hicaz Âyini Farsça Metninin

Nazmen Türkçeye tercümesi [1]

BİRİNCİ ŞELÂM

1

Ey aşkının livası temevvüç eden nigâr
Aşktan beri olan kişi andan eder firar
Halkın nefislerinde nida etti bâdi aşk
Der: sizleri celâlim eder zinde ber karar

2

Kurretül aynımsın ah ey can evet Aysin eylersin bizi devran evet
Rûyine her demde yüz bin âferin Gönderir hep huri vü ridvan evet

3

Sus, aç ol, uykusuz özlette de et zikre devam
Natemamsan bu riyazatlar eder kârı tamam
Mürşid olmaz ise bu cümle kemalât olamaz
Öyle mürşid ki ola sahibi dil, sadrı enam

4

[4 numaralı beyitler Âyinin ashında Türkçe olduğundan tekrar yazılmadı]

5

Rûyi saneme secdeler ettim ben ezelde
Diktim o cihetten feleğe sancağı elde
İsa gibi bir mûcize göster o lebinden
Yüz yıllık ölü ta ki dirilsin bu mahalde

İKİNCİ SELÂM

6

Sultanımsın Sultanımsın Canımda benim imanımsın
Nefhanla senin zinde olurum bir can ne demek yüz canımsın

Ey aşıkân ey aşıkân kim görse o hoş dilberi
Aklı huyu berbad olur her an olur bir serseri

[1] Bu tercüme de Ahmet Avni Beyefendinindir.

UÇUNCU SELÂM

7

Hüsn-ü de bir hasan de bir , yar-ı da bir kelâm da bir
 Ruh-u da bir beden de bir , yar-ı da bir kelâm da bir
 Yarı dili hazin de bir , bu demi ateşin de bir
 Milketi aşku din de bir , yar da bir kelâm da bir
 Sureti her iyan da bir , ma'nii her beyan da bir
 Zikri dilü zeban da bir , yar da bir kelâm da bir
 Aşku melâletim de bir , sakmü selâmetim de bir
 Men'i melâletim de bir , yar da bir kelâm da bir

[8 numaralı beyitler Âyinin aslında Türkçe olduğu için tekrar yazılmadı]

9

Bir gûş-i ki hakla mest olur her yerde
 O her sözü haktan işitir bi perde
 Bir göz ki kabûli nur eder elbet ana
 Dost gösterici ayna olur her zerre

10

Ser riştei devleti birader ele al
 Bu ömri azizi zayi etme haka dal
 Her yer de vü her kes ile her halde bütün
 Kalbin gözünü gizlice hep yârına sal

[11 numaralı kıt'a aslında Türkçe olduğu için tekrar yazılmadı]

12

Ey subhi seadet senin alnında hüveyda
 O hüsnî latifin ne temizdir ve ne âlâ
 Bir yerde cisim var ise bir ismi de vardır
 Bir yerde ki hep can ola yok ismü müsemma

13

Ben seninle o haldeyim ki ey nûri beden
 Ben senin ya sen benimsin ettim şek ben
 Yok ben benim , o sen dahi sensin , sen ben
 Hem ben benim , o sen dahi sen , hem sen ben

14

Bu âlemin gamü şadisi nerde ben nerede
 Gamın o yağmuru o navıdanı ten nerede
 Feleklere uçan o dört kanatlı bir kuşsun
 Damın yolu nerede sen ve merdiven nerede

15

Nurlandı bu dünyamız , nur verdi humeyyamız
 On dördü ayın sâki , mey ke'si süreyyamız
 Sabvet benim imanım , halvet dahi bostânım
 Meşcir ise ihvanım , gül oldu muhayyamız
 Bir kimsede göz var ise elbet görür o gaybı
 Bir şevk ile cezbeyler o kimseyi mevlâmız

DÖRDUNCÜ SELÂM

16

Sultânımsın sultânımsın Canımda benim imanımsın
 Nefhanla senin zinde olurum Bir can ne demek yüz canımsın

Kemal BATANAY
Naime BATANAY

İSTANBUL

KONSERVATUVARI

NEŞRİYATI

TÜRK MUSİKİSİ KLASİKLERİNDEN

Altıncı cilt

Mevlevî Âyinleri

I

Ali Rifat, Rauf Yekta, Zekâizade Ahmet ve Dr. Suphî Beylerden müteşekkil Konservatuvar « Tasnif ve Tesbit Heyeti » tarafından notaya alınmış tarihî kıymeti haiz bir NA'T ve üç MEVLEVÎ ÂYİNİ ile bu eserler hakkında Heyetin reisi Rauf Yekta Beyin tetkikatından bâhis bir mukaddemesini havidir.

HER HAKKI MAHFUZDUR.

İSTANBUL

Feniks Matbaası

1934

Mevlevî Âyinleri

IX

HİCAZ MAKAMINDA